

**ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ІМ. МИХАЙЛА ІВАСЮКА**

ПУТИЛЬСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА РАЙОННА БІБЛІОТЕКА

*(Методично-бібліографічні матеріали
до 130-річчя від дня народження українського письменника
Данила Харов'юка)*

Чернівці

2013

ББК 83.3 (4 Укр.- 4 Чен.)

С 17

Підготували:

Наталія Микитчук, завідувач відділу
методично-інформаційної роботи Путильської ЦРБ,

Алла Лупан, методист відділу науково-методичної
роботи ЧОУНБ ім. М. Івасюка

Редактор:

Іванна Рудько, завідувач редакційно-видавничим
відділом ЧОУНБ ім. М. Івасюка

Комп'ютерний набір:

Олена Блошко, провідний бібліотекар
*редакційно-видавничого відділу ЧОУНБ ім. М.
Івасюка*

Відповідальні за випуск:

Марія Довгань, заступник директора з наукової
роботи ЧОУНБ ім.

. М. Івасюка,

Марія Ковальська, директор Путильської ЦБС

Самобутній талант оповідача : до 130-річчя від дня народження українського письменника Данила Харов'юка : метод.-бібліогр. матеріали. — Чернівці : ЧОУНБ ім. М. Івасюка, 2013. — 12 с.

ВСТУП

«Се талант оригінальний...». Саме так висловився про Данила Юрійовича Харов'юка у свій час Іван Франко. І заперечення цьому не знайти. Оскільки твори, написані Д. І. Харов'юком, правдиво і точно відтворюють тодішнє життя гуцульського села. Він, як ніхто інший, відчував треби свого народу, болем душі відгукувався на його проблеми. У результаті появилася низка чудових творів, до яких ми повертаємося не раз і не два, щоб напитися цілющою водицею із Харов'юкового джерела.

Данило Харов'юк проводив і значну громадську роботу, особливо в хаті-читальні, де намагався піднести стан просвітньої діяльності, організувати хор, аматорський гурток. Він був одним з перших членів «Вільної організації українського вчителства на Буковині» у Вижницькому повіті.

25 грудня 2013 року виповнюється 130-а річниця від дня народження письменника. І ми вкотре перегортаємо сторінки його хай і невеликої, але такої цінної літературної спадщини, сторінки його життєвого шляху, який, на жаль, не був довгим. Адже, обірвалося життя гірського таланту на 33-му році життя. Вік Ісуса Христа...

На превеликий жаль, мало хто з науковців займався вивченням життя і творчості Данила Харов'юка. Підготовка і проведення 130-ї річниці від дня народження письменника-новеліста, надіємося, посприє ширшому вивченню і дослідженню спадщини талановитого письменника.

Для популяризації життя і творчості Данила Харов'юка бібліотекам області рекомендуємо організувати та провести: книжкові виставки, години-пам'яті, бібліографічні огляди, літературні подорожі, читацькі діалоги, голосні читання, вечори-бесіди...

Заходи доцільно проводити спільно з освітніми закладами.

Пропонуємо використати розробку книжково-ілюстративної виставки:

«СПІВЕЦЬ БУКОВИНСЬКОЇ ГУЦУЛЬЩИНИ»

Розділи:

1 розділ. Життєві і творчі стежини Д. Харов'юка.

У цьому розділі зібрана довідково-біографічна література та періодичні видання, в яких відображено життєвий і творчий шлях ювіляра.

2 розділ. Освітянин та захисник знедоленого люду.

У розділі варто представити матеріали про педагогічну та громадську діяльність Данила Харов'юка: про організацію хати-читальні, хору та аматорського гуртка.

3 розділ. Літературна спадщина митця.

За цим розділом - твори письменника, рецензії, відгуки про них. Збереглись оповідання: «Палагна», «Посліднє верем'є», «Ліцитація», «Хлиставиця», «Жаль», «Тезьки», «Уроки», «Кислий хліб» та ін... Слід звернути увагу на один з кращих творів письменника - оповідання «Смерть Сороканюкового Юри».

Для кращого розуміння «оригінального таланту» Данила Харов'юка пропонуємо, як для великих, так і для малих книгозбірень, провести театралізовано-костюмоване дійство у формі діалогу - відтворення психології та побуту гуцулів за оповіданням «Палагна».

(Звучать церковні дзвони. На сцені з'являються дві жінки в гуцульському вбранні з бечкою (вербою) в руках, хрестяться і починають діалог, повністю відтворюючи текст оповідання «Палагна»).

Пропонуємо текст уривку з оповідання «Палагна»:

Прийшла бечкова. Погода красна. Небо ясне. Повіває тихий вітрець. Усюди весело. Палагна надійшла до церкви. У церкві повно — старі, молоді, хлопці і дівчата. Прийшла й Одокія Сави Грабишиного. Дівчина на все село,— красна і цікава. Минула служба. Освятив панотець бечку. Кождий із християн узяв по ломаці, перехрестився, пішов додому.

На підсадю догнала Палагна Савину Одокію.

—Що дієте? — зрікла Палагна.

—Гаразд, що ви, вуйночко! — відповіла борзенько Одокія.

—А ек туди дєдя та нєня? здорові?

—Здорові, богу дєкувати! Що май коло вас понизками?

—Ет, отак! Ще на старім! Єло вже вибиратиси на весну.

—Ой, у нас верхами ще скрізь сніг та ожеледь.

—Та воно, може, чий-чий вже потепліє й затінками,— говорила Палагна, своїх очей не спускаючи із Савиної доньки Одокії. Все дивилася на неї затривожена, задумана.

—А що, йдемо, Одокіко? — прошептала Палагна.

—Добре, вуйночко, ходім! — відповіла Одокія.

Перехрестилися та й пішли понизками напрямці.

—От дав бог добре товариство. Не буде скушно іти облазами.

—Правда, вуйночко! У товаристві йдеси май приємно та й дорога не втємиться,— сказала Одокія, поглядаючи на стару Палагну.

—А ек туди у вас верхами? Є ще зимівля, нема? — запитала Палагна.

—Та ще ніби є! Але де ваш Юрій, ще пєть неділь! — промовила Одокія з притиском.

—Ей, дайте мені поки! Ще пєть неділь, а у мене зимівлі ні на попах. Бідний же мій світку! Відколи умер цес, схне моя голова в один гайташ.

—Также ви маєте, богу дєкувати, сина! Єк то схне голова? Николайко повинен шанувати нєню,— говорила Одокія розмаїтно.

—Ого, що мене нашанувавси Николайко. Він зимі бутинами, а літом у луплінці. Прийде лиш хіба на урочисті світки д хаті.

—Але тепер мав бути дома?

—Але де! І тепер у бутині горі. Я дістала сегодне від дяка єкийсь фордилюнок. Може, від него письмо. Не знаю! Господи, коби вже прийшов. Не треба мені жури. Я вже стара. Сьогодні-завтра от тудя... А він ще до людей не привернений.

—Ну, а ви чому не постараетеси?

—Та лучаєси єму дівка аж із Єсинова, файна та й багачка. Має щось до триста банок самих грошей... Але що з того? Я єго туди не пускаю. Вже нема путері ходити з ним дєсь по Єсиновах. Є й у нашім селі дівки. От хоть би й ви, коби-сьте здорові.

Одокія засоромилася ніби та й зрікла осміхаючися:

—Е, вуйно! Де мені до вашого Николайка! Він собі легінь, а я що? Я ще дитина против него!

—Ага, дитина? Файна дитина, ек уже на сімнадцятий переступило від середпістя! Мені було лєдвє що на п'єтнадцятий, ек віддаласи. Тобі вже на сімнадцятий, гі-гі-гі!..

—Тепер вже не тоті часи, вуйночко. Бувало ніхто гадки про тривогу. А тепер —боже крий. Лиш народишси, жура, клопіт, недостатки.

Тимчасом Палагна витягла із дзьобні капустяний барабуляник, переломила надвоє, дала половину Одокії, а решту лишила собі.

НАРИС ПРО ЖИТТЯ І ТВОРЧІСТЬ

Данило Юрійович Харов'юк – український письменник-новеліст, громадський діяч, який писав твори про життя гуцульської бідноти початку ХХ століття. Іван Франко у статті «Літературна мова й діалекти» (1907) звернув увагу на «оригінальний талант» молодого письменника: «Не в тім річ, що гуцульським діалектом він володіє краще та вірніше, ніж хто-небудь перед ним; у самім життю гуцулів він оком правдивого артиста вмів доглянути такі моменти і риси, яких недобачав ніхто перед ним».

Життєвий шлях його був недовгий. Народився він 25 грудня 1883 року в селі Підзахаричі Вижницького повіту, в Карпатах.

З дитячих років Данилко любувався чистими і бурхливими водами Черемоша, синіми горами і крутим перевалом Німчич. Любив спостерігати, як у ярмаркові дні сотні горян, навантажені бесагами, не кваплячись, манджали до Вижниці, а потім поверталися назад у гори. Нелегко було Данилові розлучатися з цим чарівним куточком рідного села. Та прагнення пізнати світ було сильнішим. Після закінчення початкової школи в рідному селі, він навчався в Чернівецькій учительській семінарії.

На той час українське шкільництво ставилося на перше місце. Саме за допомогою освіти, вважалося тоді, можна поліпшити долю простого народу. Як згадували люди тих часів, такі думки ширилися від Юрія Федьковича, котрий теж ішов не раз через Німчич з рідного Сторонця-Путилова у світ широкий і повертався цим шляхом назад до рідного дому. Кожне сказане Ю. Федьковичем тут слово довго кружляло селами і залишалося в народній пам'яті цілим поколінням. Ось і такі чутки, як свідчить небіж Данилів Юрій Харов'юк, спонукали майбутнього письменника піти на вчительські хліби.

Закінчив Чернівецьку учительську семінарію, в якій українську мову і літературу викладав відомий український письменник Осип Маковей. Він помітив у Данила Харов'юка потяг до літературної творчості й радив йому писати новели та оповідання з гуцульського життя.

Після закінчення семінарії

Д. Харов'юк з 1905 по 1914 роки працював учителем у карпатських селах Розтоки, Іспас-Велике Поле та ін.

У 1907 році в «Літературно-науковому вістнику» було опубліковано його оповідання «Палагна». З цього часу новели, нариси, оповідання Д. Харов'юка друкувалися в різних періодичних виданнях.

На початку Першої світової, в 1914 р., його мобілізували в австрійську армію. В кінці 1916 р. він тяжко захворів і 14 жовтня цього ж року помер у чеському містечку Теші, де й похований.

Данило Харов'юк мав двох синів: Мирослава і Ярослава. Його дружина Ярина, після захоплення Буковини румунським військом, деякий час вчителювала в селах Підзахаричі та в Мілієве. Коли були закриті школи з українською мовою навчання, вчителям-українцям було заборонено працювати на рідних землях. Такі дискримінаційні порядки румунські загарбники поширили на всю українську інтелігенцію. Не могли знайти роботи на Буковині сини Д. Харов'юка, тому працювали в Румунії. Під кінець 30-х років до них виїхала з Буковини і їх мама, де й померла. Після Другої світової війни радянська влада переслідувала родину Д. Харов'юка в Румунії. Один з його синів карався в концтаборах Магаданської області.

У 1958 році, у час політичної відлиги у Радянському Союзі, у Державному видавництві художньої літератури України вийшла книжка «Буковинські письменники», яку впорядкували О. Романець і Ф. Погребенник, а вступну статтю написала А. Коржупова. Тоді-то читачі рідного краю дізналися вперше більше про письменника з буковинської Гуцульщини Д. Харов'юка. Через застійні часи в СРСР не згадано письменника і в 100-річчя його від дня його народження. Аж у роки, так званої «перебудови», у Радянському Союзі 24 грудня 1988 р. з нагоди 105-ї річниці від дня народження Д. Харов'юка Путильська газета «Радянські Карпати» і Вижницька «Радянська Верховина» вшанували письменника публікаціями «Д. Харов'юк» і «Талант незаслужено забутий».

За своє коротке життя письменник написав небагато творів, але вони заслуговують на увагу як з ідейного, так і з художнього боку. Він виступив із своїми творами в той час, коли внаслідок різних причин, перестали писати Василь Стефаник, Марко Черемшина. Вже його перші оповідання свідчили, що новеліст прагнув відгукнутися на суспільні події, які відбувалися в гуцульському селі, відтворити сучасну йому дійсність. В усіх творах Д. Харов'юка відображені події розгортаються на Гуцульщині. Змальовані письменником образи з життя і побуту гуцулів є типовим для того часу. Прототипами персонажів його творів були люди, серед яких він виріс і працював. Д. Харов'юк знав їх болі і страждання, умів підібрати ключ до їхнього зраненого серця. Тому не дивно, що у його творах злиденне життя гуцульської сіроми показано виразно, переконливо.

Уже в першому оповіданні «Палагна» Д. Харов'юк виступає як знавець побуту гуцулів, їх психології. В ньому змальовано колоритні образи двох селянок з характерним для них світом думок і почуттів.

Після цього побутового малюнку письменник виступив з оповіданням «Посліднє верем'є», яке було новим кроком у його творчому розвитку, свідчило про інтерес до важливих соціальних питань. Зображуючи процес розорення селянських господарств банками, різними лихварями, автор показує жертви капіталістичної експлуатації та визиску. Твір починається з повідомлення про трагічну подію – повісився селянин Микитка. Селяни з тривогою говорять про причини його самогубства, - про шахрайство банків, урядовців, віроломство лихварів. У кожного з них своє горе, свій біль. У тугі

сіті визискувача попав і Остафій. Розкриття його переживань, викликаних безвихідним становищем, посилює драматизм твору. В образі Остафія автор втілює характерні риси гуцулів-бідняків - їх працьовитість, чесність, любов до рідної землі. Як і інші селяни, він ненавидить поневолювачів, на боці яких стоять суд, державні закони: «...а боротися проти суду - шкода і труду», - говорить Остафій. Адже економічне розорення гуцульського села, його моральний занепад відбувається «при допомозі цісарського уряду». Ці висловлювання селян свідчать, що вони розуміють експлуататорську суть капіталістичного ладу, хоч не знають як проти нього боротися.

Письменник вболіває за долю людей рідного краю, над яким лине тужливий звук трембіти, що сповіщає про «остатнє верем'є» – наростаючи злидні вимирання. Твір Д. Харов'юка є правдивим відображенням того стану, що існував на Гуцульщині в роки австро-угорського поневолення.

Тему зубожіння гуцульського селянства письменник розробляв також у творах «Ліцитація» (1911), «Хлиставиця» (1914), «Жаль» (1914) та інші.

У нарисі «Хлиставиця» показано, як жандарми, судові урядовці знущаються над селянином за те, що він посмілився ловити в Черемоші «панську» рибу, з якої його дружина хотіла зварити для дітей пісну страву - «хлиставицю». Розповідь селянина про своє нещастя сповнена тугою і жалем, що впливають з усвідомлення важкого соціального і політичного становища, з усвідомлення неможливості позбутися матеріальних нестатків.

Одним із кращих творів Д. Харов'юка є оповідання «Смерть Сороканюкового Юри» (1913). В ньому відображено трагічну подію – загибель керманича Юри в час поводи на Черемоші. В оповіданні письменник виявив вміння яскраво змалювати душевний світ людини, створити образи простих гуцулів, показати типові сцени життя і побуту жителів гуцульського краю.

Центральним у творі є образ Юри. Вся увага автора зосереджена на розкритті його переживань. Керманич Юра у велику повідь мусить стерегти дерево промисловця Крумгольца, щоб його не взяла вода. А Черемош шалено несе свої води. Його «хвилі» - високі, як гори, як верхи, як ґруні – хребти».

Добре прикріпити дарабу не можна. Всюди каміння, Юра «вже не годе нічого вдіяти там, хоч гинь серед дня під скалою у воді». Але Крумголец погрожує, що коли повідь візьме хоч одну колоду, то він Юру «віддасть до суду», забере його майно. А ріка «все більше розливається, шириться далі». Наростання грози в природі збільшує тривогу Юри. Він весь у напруженні, в чеканні чогось страшного. І воно сталося! Намагаючись не допустити, щоб повідь взяла дарабу, Юра гине в «бистрих хвилях води Чорного Черемоша», який «своїм горлом хотів пожерти світ».

Сумна звістка рознеслася в Карпатах. Смерть «забрала жінці чоловіка-газду, а керманичам побратима». Як поранена чайка б'ється дружина Юри Василина. Своє важке горе вона виливає в тужливих голосіннях, які звучать ніби реквієм по померлому. Не впадаючи у мелодраматизм, письменник відтворює глибину її переживань, безмежний

біль, що полонив серце. «Василина голосить, розриває хустку на голові на дрібні шматки, іде простоволоса за мерцем – газдою. Під кожним її кроком розступається земля... в очах сумерк».

Одним із засобів, за допомогою якого Д. Харов'юк досягає великого напруження в змалюванні природи, у відображенні переживань Юри і Василяни, є розгорнуті означення, влучні метафори, порівняння. Картина поведі Черемошу описана дуже рельєфно саме завдяки широкому використанні цих тропів. Ось приклад, що характерний для стилю автора: «Буйно-гнівним, весело розкішним тріском-шалом в'ється ота страх бистра хвиля Дунаю води Чорного Черемоша».

Своїм твором Д. Харов'юк засуджував віроломність, «гідку зухвалість промисловців дерева», які визискували трудове населення, були причиною загибелі багатьох людей.

Оповідачем правди про життя й побут гуцулів виступає Д. Харов'юк і в таких творах, як «Спомин», «Тезки», «Жаль», «Ліцитація», «Уроки» та інші. Він змальовує образи бідняків-заробітчан, які ідуть в далеку Боснію на лісові розробки («Спомин»), розповідає про визиск лихварями трудового населення («Тезки», «Жаль»). Його хвилювала правда життя, і він змалював її такою, якою бачив.

На пошану творчості гуцульського новеліста Данила Харов'юка Богдан Мельничук, український письменник, науковець, публіцист, педагог, написав присвяту.

ХОРОВИ

Давно колись із закутка оцього
 Чи, кажучи інакше, хутірця,
 Що нараховує заледве хат десяток,
 У світ широкий вирушив хлопчина
 По імені Данило Харов'юк.
 Засвідчивши завзяття незвичайне,
 У Чернівцях на вчителя він вивчивсь
 І сіяв світле, добре та розумне
 У душі буковинських дітлахів.
 А разом з тим так само заповзято
 Узявся за письменницьке перо,
 Аби повідати про рідні гори,
 Федьковича продовжити шляхи.
 Його новелу про Палагну-матір,
 Що сватала за сина файну дівку
 Та ще й багачку на усю округу,
 У Львові закримітив сам Франко,
 Найменувавши вчителя талантом,

Який правдивого артиста оком
 Уміє у житті гірського люду
 Доглянути такі моменти й риси,
 Яких не добачав ніхто до нього.
 Він стрімко йшов, розмашисто.

Та раптом

Громи війни всесвітні прогрімili,
 І Харов'юк в їх вирі опинився
 Як армії австрійської вояк.
 Ну, а невдовзі шлях його урвався
 В шпиталі міста Тешин, в пограниччі
 У чесько-польському.
 Отам навіки
 Спочив на цвинтарі вояцькому.
 Навіки - В. Ісусовому, у Христовім віці.
 Його ж краянин Загул, що з-поза
 Перевалу, - творець перлин ліричних,
 Тлумач прекрасний "Фауста" самого -
 Не удостоївсь навіть кладовища
 На більшовицькій Колимi пізніше...
 Гуцульцино, щедротна земле наша,
 Талановита, але й безталанна,
 Як обкрадали тебе пришельці
 І західні, і східні.
 Як терзали і війни, й експерименти нерозумні,
 Але ти не задихнулася у їх чаду.
 Я Хоровами йду, звідкуди рушив
 Колись у світ широкий Харов'юк Данило, і чую флюяри
 спів,
 Джерельно чистий, щемно-дзюркотливий.
 То, женучи на полонину вівці,
 Хлопчина із присілка виграє.
 Та так, що душу із грудей виймає,
 Та так, що перевитує струмочки,
 Та так, що прислухаються смереки,
 І Хорови, і Німчич, і довкілля...

Б. Мельничук

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ХАРОВ'ЮК Данило Юрійович // УРЕ. - 2-е вид. - К., 1985. - Т. 12. - С. 113.

ХАРОВ'ЮК Данило // Письменники Буковини початку ХХ століття. - К., 1958. - С. 81-84.

ХАРОВ'ЮК Данило Юрійович // Богайчук М. А. Література і мистецтво Буковини в іменах : словник-довідник / М. А. Богайчук. - Чернівці, 2005. - С. 282.

ДАНИЛО Харов'юк // Буковина. Визначні постаті 1774-1918 : біогр. довідник / авт.-упоряд. О. М. Павлюк. - Чернівці, 2000. - С. 182-183.

ХАРОВ'ЮК Данило // Іванюк М. Літературно-мистецька Вижниччина : біобібліогр. довідник / М. Іванюк. - Вижниця, 2001. - С. 190.

ФАРІОН А. Данило Харов'юк / А. Фаріон // Письменники Буковини другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття : хрестоматія. Ч. 1 / за ред. Б. Мельничука, М. Юрійчука. - Чернівці, 2001. - С. 532-535.

ХАРОВ'ЮК Данило : до 110-річчя від дня народження. - Путила, 1993. - 46 с.

125 РОКІВ українському письменнику і педагогу Данилові Юрійовичу Харов'юку /1883-1916/ : [25 грудня] // Гусар Ю. С. Буковинський календар. Ювілеї – 2008 : словник-довідник / авт.-упоряд. Ю. С. Гусар. - Чернівці, 2008. - С. 109.

ВАСИЛЬЧУК М. «Послідне верем'я» («Кінець часів») як есхатологічна категорія у гуцульській прозі Данила Харов'юка / М. Васильчук // Буковин. журнал. - 2010. - № 2. - С. 170-177. - Бібліогр. 17 назв.

МЕЛЬНИЧУК Б. “Обком правдивого артиста”. Нове про Данила Харов'юка – українського письменника з Підзахаричів / Б. Мельничук // Буковина. - 2001. - 24 жовт. (№ 80). - С. 3.

ОБЕРІГ : [сторінка до 112-річчя від дня народж.] // Карпати. - 1995. - 1 січ. (№ 1). - С. 4.

ПОГРЕБЕННИК Ф. Харов'юк Данило Юрійович / Ф. Погребенник // Буковина. - 2001. - 12 верес. (№ 69). - С. 3. - (Літературно-мистецька енциклопедія Буковини).

ХАРОВ'ЮК Данило Юрійович // Літературна Буковиніана : бібліогр. покажчик. - Чернівці, 1994. - С. 118.

[ДАНИЛО Харов'юк] // Пам'ятаймо! (Знаменні та пам'ятні дати Буковини в 2013 році) : бібліогр. покажчик. - Чернівці, 2013. - С. 257-258.

ВІДДРУКОВАНО НА ОБЛАДНАННІ

Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Михайла Івасюка
58000, м. Чернівці, вул. О. Кобилянської, 47, тел.: 52-62-05.

Наклад 20.

2013 р.